

*Marija Brida, Misaonost Janka Polića Kamova,
Izdavački centar, Rijeka, 1993, str. 125.*

U svojoj posljednjoj knjizi, objavljennoj postumno, Marija Brida opet je potvrdila svoju izvornu orijentaciju prema temama o slobodi i oslobađanju čovjeka, što najizravnije pokazuje i sam odabir Janka Polića Kamova kao autora kojemu posvećuje svoju posljednju pažnju.

1. *Bridina i Kamovljeva metoda*

1.1. Autorica ističe da se služi *fenomenološkom metodom* (op. cit., str. 9), ali ne pravom Husserlovom metodom, nego više Heideggerovom, Ingaardenovom i metodom našeg Vuk-Pavlovića, u smislu neposrednog uvida u smisao teksta. No, čini se da bi se za ovako predstavljenu metodu moglo radije reći da je, zapravo, *hermeneutička metoda*.

Zatim Brida iznosi da takva fenomenologija kojom se služi prelazi u *psihoanalitičku metodu*, budući da traži vezu svijesti s podsviješću (ib., str. 70), te s prirodnim i društvenim događajima ne stavljajući ih u zagrade. No, istovremeno ona naglašava da to *nije ni prava Freudova psihoanalitička metoda* (ib., str. 10). Pri tome spominje *Kamovljeve anticipacije Junga, Adlera, pa i Freuda*.¹

Brida tvrdi kako je *Kamovljeva metoda autoanaliza i psotka* (ib., str. 119, 122).

Stoga se nameće zaključak da je *Bridina metoda fenomenologija i psihoanaliza Kamovljeve autoanalize*, odnosno to je *hermeneutika rezultata psihoanalize*.

1.2. Sam *Kamov svoju metodu smatra autoanalizom*, i to od *Preludija do Isušene hartije*.² Međutim, jedan lik, Marko, iz zadnjeg djela spominje *filozofiju psihologije ili logiku apsurd*.³

1.3. U tom svjetlu *Bridina metoda uspješno precizira Kamovljev termin i pojam filozofija psihologije kao psihoanalizu*. No, pri tome nedostaje njezin sud o *Kamovljevu terminu logika apsurd*. Doduše, Brida pravi analogije s francuskim piscima *Rimbaudom* i *Leatreantom* (frenetična borba protiv zla, ib., str. 2. 15), s *Joyceom* (očinstvo kao apostolsko nasljeđe, ib., str. 7. 8), ali ne spominje nigdje *Kamovljevu eventualnu anticipaciju Camusove logike apsurd*.

Stoga bi valjalo zaključiti da *Bridina metoda omogućuje samo djelomičnu ocjenu Kamovljeva djela*.

No, treba istaći da je *sama autorica iznijela kako je njezin pristup jedan od mogućih koji cilja na najznačajnije*, ali da su *poželjni i drugi pristupi* (ib., str. 17).

¹ Ib., str. 3, 5, 6, 122, 72–73.

² *Sabrana djela J. P. Kamova*, II. knjiga (K II), Rijeka, 1984, str. 315, 322.

³ M. Brida, op. cit., str. 80.

2. Što je po Bridi Kamovljeva misaonost?

2.1. Egzistencijalna transcendencija

Brida drži da Kamov nije uspio izvesti egzistencijalno nadilaženje (ib., str. 91), ali ipak navodi da je Kamov u svojem psihološkom romanu doveo bitak duša (vlastite i najbližih) u Heideggerovu smislu do samopokazivanja transcendiranjem njihove biti-u-svijetu (ib., str. 100). Sve to pokazuje da je Brida kroz Heideggerovu terminologiju tražila, bez sumnje, *Kamovljevu analizu egzistencije*. Sad se javlja pitanje je li tome više srodna Heideggerova ili neka druga egzistencijalna analiza!?

2.2. Anticipacija psihoanalizâ

Po mišljenju Bide Kamov je anticipirao veći broj psihoanalitičara. Ona upozorava na Kamovljevu anticipaciju freudovske psihoanalize u odnosu na vezu djetinjstvo-obitelj (ib., str. 122). U tom smislu ističe Kamovljevo korištenje *dinamike podsvijesti*, premda on nije upotrijebio taj termin. Ona smatra da je Kamov na taj način upozorio na *komplekse* koje treba maknuti u smislu libida kao incesta.⁴ Po shvaćanju Bide Kamov je *anticipirao* tzv. *Freudovo »oceansko osjećanje«*, što se razabire u Kamovljevu osjećanju bitnog jedinstva stvari, ali i sablasnosti moguće otuđenosti (ib., str. 89).

Brida ističe Kamovljevu odbojnost prema ocu, koja ipak ne prelazi u *Edipov kompleks* (ib., str. 95, 97, 99). Po njezinu načinu svrstavanja *Kamov je orestovski tip* (ib., str. 114).

Po Bridinu tumačenju Kamovljevo poimanje freudovskog odnosa elementarnog *ida* i *individualizirajućeg ega* bliže je *Jungu*, jer Kamov konkretizaciju tih odnosa vidi u općenitim likovima – slobode i smrti (ib., str. 96). Brida čak tvrdi da je *Kamov pretkazao Junga* tezom o tome da »čitavo ljudstvo nosi u sebi jednu psihi«, dok se individualna svijest mijenja s razvojem društva (ib., str. 72–73).

Kamovljevu pak misao o težnji za očevom smrću kao oslobođenjem, koje se ne ostvaruje, Brida smatra *bližom Adleru*.

Svakako treba reći da je *Brida bila u pravu* kada je istakla da upravo *ti vidovi Kamovljevih anticipacija zaslužuju posebno istraživanje*.

2.3. Isticanje apsolutnih vrijednosti

Po Bridinu mišljenju *Kamovljevi svijet leži između determinizma i kontingencije*, između *relativiranja* i *apsolutiziranja ljudskosti* (ib., str. 8), ali njega prvenstveno vuče *opći postulat apsolutne vrijednosti, temeljno načelo ljudskosti – ne čini drugome što ne bi sebi i obratno* (ib., str. 112).

2.4. Kamovljevi intelektualizam

Iz svega toga Brida je izvela zaključak da je Kamov pokazao *kako osjećajno življenje ne doseže razinu osobe (Mamino srce, ib., str. 112)*. Iz toga proizlazi da, po Bridi, Kamov teži za pobjedom intelekta.

⁴ »U ogledalu bolesti« Kamov vidi odnose svojih junaka – Arsena i Toplaka prema majci, bratu i sestri (ib., str. 72–73).

3. Kritika Bridinih procjena o Kamovljevoj misaonosti

3.1. Očito je prije svega da je Kamov u odnosu na egzistencijalni problem tražio *autentični izbor* za koji je naslutio da se zbiva u smislu *vlastitog samoograničenja slobode, borbe nagona* i *viših moralnih vrijednosti*, a sve to upućuje ne toliko na Heideggerovu egzistencijalnu problematiku, kao što je Brida mislila, nego na *pozitivni egzistencijalizam*, filozofiju iz istih 30-tih godina našeg stoljeća.

3.2. Što se tiče *Kamovljevih anticipacija psihoanalize*, Bridine su tvrdnje uglavnom točne.

3.3. Ako se razmišlja o Kamovljevu stavu prema *apsolutnim vrijednostima*, onda se čini da je Kamov bio bliži idealiziranom poimanju odnosa prema svijetu i najbližima.

Kao izvorno Kamovljevo pitanje javlja se sljedeće: sinovi su uzalud htjeli pridobiti majku za onu duhovnu vezu kojom su sjedinjeni s ocem – za apsolutiziranje ljudskosti, a majka je bila za shvaćanje smisla ljudskog života kao uvjetovanoga, tj. to je bila *oporba između idealiziranoga i realnoga odnosa prema životu*. Kao cijela muška linija u obitelji, Kamov je bio za idealizirani odnos (uostalom, kao i Brida).⁵ Ako se tome pridoda *bolest* njegovih najbližih i njega samoga, onda je ta *tragika još veća*.

3.4. Jasno je da u *Kamova ne može biti riječi o nadvladavanju intelekta*, jer on sam kaže da prvenstveno *psihologiju čovječanstva dijeli na područje nagona* i *područje kulture*, a sasvim jasno vidi *veću snagu primitivnih nagona*,⁶ pa bi se moglo dodati da je *njegova treća tragedija što nije mogao naći vezu između nagona i kulture*.

4. Još o jednoj metodi primjerenoj Kamovu

Sve što je navedeno pod 3.1, 3.3. i 3.4. daje se zapravo obuhvatiti *metodom* koju treba smatrati *egzistencijalnom analizom*. Ali, s obzirom na osnovnu Kamovljevu težnju za autentičnim životom i autentičnim izborom, ne možemo ispustiti iz vida da je ta ista pitanja *Sartre* nazvao *egzistencijalnom psihoanalizom*.⁷

Stoga valja zaključiti da sve one anticipacije kasnije znamenitih psihoanalitičara koje spominje Brida, i netom istaknutu metodu najprimjereniju Kamovu, treba smatrati jedin-stvenom izvornom metodom – *egzistencijalnom psihoanalizom*.

5. Zaključak

Na kraju bi se moglo reći da je Bridina knjiga izvanredno poticajna, jer traži da se još potanje prostudira Kamovljeve *pridonos psihoanalizi*, pa čak možda proširi i na *Lacana*, te da se Kamovljeva misaonost pokuša sustavno sagledati iz vidokrug *egzistencijalne psihoanalize*.

⁵ Ib., str. 113. No, takav odnos sasvim je nerealan.

⁶ To navodi u pismu Vladimiru 1908. g., ib., str. 86.

⁷ J. P. Sartre, *L'être et le néant*, Paris, Gallimard, 1943, str. 656.